

OD WYDAWCÓW

«Pisma Zbiorowe Józefa Piłsudskiego», które oddajemy w ręce czytelników, stanowią drugie wydanie jego dzieł. Pierwsze, opublikowane p. t. «Pisma — Mowy — Rozkazy», ukazały się w latach 1930—1936. Wydane z inicjatywy Instytutu Badania Najnowszej Historii Polski, opracowane zostały przez Komitet Redakcyjny, złożony z Juliana Stachewicza, Michała Sokolnickiego oraz Wł. Pobóg-Malinowskiego, jako sekretarza redakcji, ponadto poszczególne tomy opracowali bądź całkowicie, bądź częściowo Leon Wasilewski i Kazimierz Świtalski.

«Pisma — Mowy — Rozkazy» były wydaniem pierwszym, a więc pionierskim, to też wydawcy ich musieli się przedierać przez prawdziwy gąszcz trudności, jaki przedstawiało zgromadzenie i opracowanie twórczości Piłsudskiego, zawartej w słowie pisanym i mówionym. Trudnościami tymi były: zasada wyboru, ustalenie autorstwa, metoda wydania oraz układ, o czym wydawcy «Pism — Mów — Rozkazów» piszą w przedmowie w słowach następujących:

«Nie czas dzisiaj już myśleć o pełnym wydaniu pracy piśmienniczej Józefa Piłsudskiego. Zebranie zresztą materiału, do tego potrzebnego, byłoby obecnie jeszcze niemożliwością. Ponadto nie znalazłby się komitet redakcyjny w takim składzie, któryby miał prawo w chwili dzisiejszej rozsądzać, co można już opublikować, a co musi być zachowane w archiwach ze względu na swoją tajność czy poufność. To też Instytut Badania Najnowszej Historii Polski postanowił ograniczyć to pierwsze wydanie zbiorowe pism Józefa Piłsudskiego tylko do tych prac i korespondencji, które dotychczas gdziekolwiek bądź drukiem były publicznie ogłoszone. Zdajemy so-

bie sprawę, że tego rodzaju ograniczenie jest bardzo zewnętrzne i nieistotne. Wiele rzeczy, które żadną z pewnością nie są dzisiaj tajemnicą, przez przypadek po prostu ogłoszone nie były, kiedy, odwrotnie, tu i ówdzie — zjawiały się przez czyjąś niedyskrecję ogłoszone rzeczy, nie przeznaczone przez autora do publikacji. Ta jednakże przyjęta zasada usuwa wszystkie wątpliwości i nadaje wydawnictwu zupełnie wyraźne oblicze... Zebrane zostały wszystkie pisma niewątpliwego autorstwa Piłsudskiego. Jeżeli istnieją jakieś przeoczenia, to są one bardzo nieznaczne i nieistotne. Jeżeli idzie natomiast o pierwszy okres pracy Piłsudskiego, w którym z natury rzeczy nie podpisywał swoich publikacji ani nazwiskiem, ani żadnym pseudonimem, to w tym czasie przeoczenia mogą być poważniejsze, są one jednak koniecznością, która nigdy nie da się usunąć. Wydanie niniejsze nie może być traktowane jako krytyczne z punktu widzenia naukowego. Redaktorowie bowiem nie kusili się o docieranie do manuskryptów publikacji, nie mieli też możliwości sprawdzania tekstów w jakikolwiek inny sposób. Starano się dotrzeć wszędzie do pierwodruków. Zresztą manuskrypty autentyczne istnieją tylko do niewielu prac Piłsudskiego. W pierwszym okresie jego pracy były one starannie niszczone, w następnych okresach znaczna część publikacji powstawała w ten sposób, że Piłsudski wygłaszał mowy czy wykłady, notowane mniej lub więcej dokładnie, rzadko kiedy stenograficznie, i przeważnie redagowane do druku bez wglądu autora. To też autentyczność ich tekstu jest względna. Również brak sprostowań ze strony autora nie świadczy o zaaprobowaniu danego tekstu, Piłsudski bowiem nigdy żadnego sprostowania tekstu swoich przemówień nie ogłaszał. Pomimo tej niezupełnej autentyczności tekstu, a przynajmniej jego ostatecznej redakcji, znaczenie treści, niewątpliwie zgodnej z myślą Józefa Piłsudskiego, jest tak ważne, że przy wszystkich zastrzeżeniach ogłoszenie istniejącego tekstu było koniecznym. Wydawcy przestrzegali, ażeby w przypisach do każdej publikacji wyraźnie podać jej genezę i w ten sposób określić jej stopień autentyczności. Specjalną trudność redakcyjną stanowił dla wydawców układ prac Jó-

zefa Piłsudskiego. Przy różnorodności jego pracy publicystycznej trzeba było zasadniczo rozstrzygnąć, czy rozdzielać prace według ich treści i charakteru, czy też w systemie chronologicznym. Pierwszy sposób, niewątpliwie przyjemniejszy, jeżeli chodzi o orientację czytelnika, został po gruntownej analizie odrzucony. Redaktorowie wyszli tutaj z założenia, że wydawnictwo ma odzwierciedlić przede wszystkim postać autora, nie zaś być przeglądem wydarzeń, przezeń opisywanych. Z tego powodu podział na grupy według treści byłby nieuzasadniony, a utrudniałby poznanie autora w poszczególnych okresach jego twórczej pracy. System chronologiczny jednak przedstawia również swoje wątpliwości. Skoro wydanie oparte jest nie na manuskryptach, termin powstania których byłyby krytycznie zbadane, a na pierwodrukach, o dotrzymaniu ścisłej chronologii nie może być mowy. Można mówić o niej tylko tam, gdzie chodzi o odczyt, w danym dniu ogłoszony, lub o krótkie pismo, zaopatrzone wyraźną datą. I tutaj jednak bezwzględna chronologiczność wywołałaby niepotrzebną mozaikę. Tak, na przykład, dziesięć wykładów p. t. «Zarys historii militarnej powstania styczniowego», stanowiących bardzo silną jedność pod względem treści, było wygłaszanych przez kilka miesięcy. Sumienny układ chronologiczny wymagałby włożenia pomiędzy nie tych wszystkich publikacji, które niewątpliwie w międzyczasie powstawały. To też wydawcy, przyjąwszy zasadę chronologicznego uporządkowania pism, zdecydowali się na drobne pod tym względem odstępstwa w obrębie poszczególnych okresów twórczej pracy Józefa Piłsudskiego, dopuszczając w tych okresach zgrupowanie prac w porządku ich treści, o ile ten sposób obraz pracy Piłsudskiego rozjaśniał, a nie zaciemniał.

Zasady, wyluszczone w przytoczonej przedmowie, zostały w ogólnych ramach przyjęte również przez redakcję «Pism Zbiorowych». Tak więc «Pisma Zbiorowe» zawierają wszystkie utwory ogłoszone drukiem w «Pismach — Mowach — Rozkazach», w zbiorze p. t. «1926—1929» (wydanie II, 1926—1930) oraz w «Tomie Dodatkowym» «Pism — Mów — Rozkazów» (Suplementy), do czego dochodzą ponadto «Poprawki Historyczne», oraz prace nie ogłoszone dotychczas w żadnym wy-

daniu książkowym. Nie włączono natomiast do «Pism Zbiorowych» tej grupy listów Piłsudskiego, które ogłasza obecnie czasopismo «Niepodległość», jako przeznaczonych do specjalnego wydawnictwa, które obejmie korespondencję Piłsudskiego z lat 1892—1904. Przy opracowywaniu prac nigdzie dotychczas nie ogłaszanych, redakcję oparto na pierwodrukach, a tam, gdzie to było możliwe, sięgnięto do rękopisów. W wypadkach, kiedy istniały rozmaite przekazy drukowane, jak np. teksty przemówień, ogłaszane w rozmaitych dziennikach, tam zastosowano szczegółową analizę, która pozwoliła odtworzyć tekst najbardziej wiarygodny.

Przyjąwszy zasadę wyboru oraz układ chronologiczny oparty na tych samych podstawach, które ustalone zostały dla «Pism — Mów — Rozkazów» — wprowadzono znaczne natomiast zmiany pod względem zakresu i podziału oraz metody wydawniczej.

Zakres i podział zebranego materiału, zastosowany w «Pismach — Mowach — Rozkazach», przechodził swoje odrębne koleje. Przede wszystkim Komitet Redakcyjny tego wydawnictwa oparł zebranie materiałów nie na wszystkich okresach twórczości Piłsudskiego, lecz zamknął swą pracę na maju 1926 r., całość zaś ograniczoną latami 1892—1926 podzielił na ośm okresów, z których każdy zawarty został w poszczególnym tomie. Wkrótce jednak opracowany został przez Antoniego Anusza i Wł. Pobóg-Malinowskiego tom p. t. «1926-1929», zawierający prace Marszałka z lat objętych tym tytułem. Tom ten potraktowany został najpierw przez czytelników, a później przez wydawców jako tom IX «Pism — Mów — Rozkazów», połączony chronologicznie z tomami poprzednimi. W roku następnym doszedł tomik p. t. «Poprawki Historyczne», potraktowany znów jako tom X, oraz wydany w r. 1936 tom dodatkowy, t. zw. Suplementy, będący tomem XI, który zamknął ostatecznie «Pisma — Mowy — Rozkazy».

«Pisma Zbiorowe Józefa Piłsudskiego» zakres i podział posiadają odmienny. Tak więc, objąwszy całość twórczości Piłsudskiego, przeprowadzony został podział na dziewięć tomów, zamkniętych na roku 1935. Ponadto wewnątrz poszcze-

gólnych tomów, granice czasowe zostały przesunięte, w niektórych zaś określone całkiem na nowo, co we wstępie do każdego tomu zostanie wyraźnie zaznaczone.

Również gruntownie został przerobiony aparat naukowy. Przypisy, zamieszczone w «Pismach — Mowach — Rozkazach» na końcu każdego tomu, zostały przeniesione do środka. Tak więc przypis, charakteryzujący dany utwór, został umieszczony pod tytułem utworu. Przypisy zaś, wyjaśniające kwestie, poruszane w utworze, znajdują się na dole pod tekstem i opatrzone zostały cyframi, w odróżnieniu od przypisów samego autora, które oznaczone są gwiazdką. Ponadto uwidocznione zostało pochodzenie tytułów. Tytuł, nadany utworowi przez samego Piłsudskiego, drukowany jest zwykłym drukiem, pochodzący zaś od redaktora danego tomu — kursywą. Poza tymi zasadniczymi zmianami, przeprowadzono cały szereg zmian drobniejszych, które ułatwią czytelnikowi orientację w zebranych materiale.

Każdy z tomów «Pism Zbiorowych» posiada swego redaktora, który zaopatrzył dany tom we wstęp oraz opracował aparat naukowy, poddawszy ponownej kontroli kompletność materiału oraz wiarygodność tekstów. Tak więc Leon Wasilewski opracował tom I i II, Waław Lipiński tom III i IV, Kazimierz Świtalski tomy V, VI, VIII i IX. Tom VII, zawierający «Rok 1920», redaktora nie posiada, ponieważ, podobnie jak i w «Pismach — Mowach — Rozkazach» ukazuje się bez aparatu naukowego.

Nowością w stosunku do «Pism — Mów — Rozkazów» jest tom X «Pism Zbiorowych», który zawiera wyczerpujący indeks rzeczowy, opracowany przez Henryka Wereszyckiego. Sekretariat wydawnictwa prowadził Stanisław Giza.

Wawław Lipiński

Dyrektor Instytutu Józefa Piłsudskiego.